

PIOTR KROCZEK

Wydział Nauk Społecznych UPJPII

Przysposobienie ze wskazaniem: ocena z perspektywy katolickiej i luterańskiej

Recommended Adoption: Evaluation of the Bill from Catholic and Lutheran Perspective

Summary

The Sejm's Commission of Social Politics and Family introduced a project of the law that pioneers a new type of adoption to the Polish law called "recommended adoption". Generally speaking, the adoption in question allows the parents to point out the adopters. The parents' choice is, without prejudice to the other provisions, binding for the court. The paper's aim is to analyze the new legal institution in terms of theology and law of the Roman Catholic Church and the Evangelical Church of the Augsburg Confession in Poland. The conclusion is that the proposed law is coherent with the teaching and legal discipline of the Churches. But there is still space for *de lege ferenda* postulate, that the bill's list of candidates for the adopters should be extended to include the sponsors. The sponsors seem to be very suitable candidates for adopters. First, because the parents themselves pointed out the sponsors, and secondly, because both the Catholic and the Lutheran legal regulations demand a lot from sponsors with the result that they already are well evaluated and carefully selected persons.

Keywords: adoption, Catholic Church, Evangelical Church of the Augsburg Confession in Poland, sponsor, baptism.

Streszczenie

Sejmowa Komisja Polityki Społecznej i Rodziny zgłosiła projekt ustawy, który wprowadza nowy typ przysposobienia do polskiego prawa – „przysposobienie ze wskazaniem”. Ogólnie mówiąc, ten rodzaj przysposobienia pozwala rodzicom na wskazanie przysposabiających. Wybór rodziców jest, o ile inne przepisy nie stanowią inaczej, wiążący dla sądu. Celem artykułu jest analiza tej nowej instytucji prawnej w perspektywie teologii i prawa Kościoła rzymskokatolickiego i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej. Wniosek jest taki, że proponowana ustawa jest zgodna z nauką i dyscypliną prawną obu tych Kościołów. Należy zauważyć, że jest miejsce na postulat *de lege ferenda*, aby lista kandydatów na przysposabiających była rozszerzona i zawierała także rodziców chrześniych. Rodzice chrześni bowiem wydają się być bardzo odpowiednimi kandydatami na przysposabiających. Po pierwsze, to rodzice biologiczni dziecka samodzielnie wskazują rodziców chrześniych, a po drugie, zarówno katolickie, jak luterańskie regulacje prawne

stawiają przed chrześnymi wysokie wymagania, w wyniku czego są oni dobrze ocenionymi i starannie wybranymi osobami.

Słowa kluczowe: przysposobienie, Kościół katolicki, Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce, chrzestny, chrzest.

1. Konieczność oceny projektu

14 marca 2014 r. sejmowa Komisja Polityki Społecznej i Rodziny wniosła do Marszałka Sejmu projekt ustawy o zmianie Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz Kodeksu postępowania cywilnego (druk nr 2361)¹. Projekt został opracowany przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Rodzinnego przy Rzeczniku Praw Dziecka.

Projekt tej regulacji dotyczy zasadniczo dwóch spraw. Po pierwsze, wprowadza do prawa rodzinnego przysposobienie ze wskazaniem. Jest to taka forma przysposobienia, w której o tym, kto będzie rodzicem przysposabiającym, zasadniczo decydowałoby rodzice biologiczni dziecka. Po drugie, projekt ten zakłada modyfikację trybu składania wniosku o przysposobienie poprzez wprowadzenie obligatoryjnego kierowania wniosku za pośrednictwem ośrodka adopcyjnego oraz wprowadza obowiązek opiniowania przez ośrodek adopcyjny złożonego wniosku. To drugie zagadnienie jako czysto proceduralne nie znajdzie się w opycie tego artykułu.

Zgodnie z Regulaminem Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej² i innymi aktami prawnymi opinie na temat tego omawianego projektu ustawy wyraziły liczne organy władzy, m.in.: Prokurator Generalny, Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa, Rzecznik Praw Dziecka, Krajowa Rada Sądownictwa. Projekt został poddany analizie prawnej także przez Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu oraz Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego³.

Z tej racji, że proponowana w przepisach zmiana dotyczy rodziny, którą Kościół katolicki uważa za „jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości”⁴, wypada ten projekt ocenić także z punktu widzenia nauczania katolickiego i kanonicznej dy-

¹ <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014). Omawiana w artykule propozycja nowelizacji w nieco zmienionej formie została wprowadzona do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ustawą z 24 lipca 2015 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 1199) i weszła w życie 18 września 2015 r. W tej nowelizacji dodano art. 119(1a) o treści: „Rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wskazać osobę przysposabiającego, którą może być wyłącznie krewny rodziców dziecka za zgodą tej osoby złożoną przed tym sądem. Osobą wskazaną może być również małżonek jednego z rodziców”. Wszystkie umieszczone w artykule argumenty i postulaty zachowują swoją aktualność.

² Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (tj. M. P. z 2012 r. poz. 32).

³ Opinie wymienionych organów zamieszczone są na stronie: <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).

⁴ JOANNES PAULUS PP. II, *Adhortatio apostolica „Familiaris consortio” de Familiaе Christianae muneribus in mundo huius temporis*, 22 listopada 1981, AAS 74 (1982), 81–191; tekst polski: JAN PAWEŁ II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*, Wrocław 1994, nr 45, tu nr 1.

scypliny. Kościołowi przecież przysługuje prawo „głoszenia zawsze i wszędzie zasad moralnych również w odniesieniu do porządku społecznego oraz wypowiedzenia oceny o wszystkich sprawach ludzkich” (kan. 747 § 2)⁵.

Kościół Ewangelicko-Augsburski w Rzeczypospolitej Polskiej nie różni się w ocenie wartości małżeństwa i rodziny od Kościoła katolickiego. Luter pisał, że „stanowi ojcostwa i macierzyństwa dał Bóg szczególne znaczenie spośród wszystkich stanów, które są niżej do niego”⁶. W konsekwencji, luterańska teologia głosi pochwałę stanu małżeńskiego i wyraża wielką troskę o jego kondycję⁷. W *Pragmatyce Służbowej*⁸ tego Kościoła umieszczono wiele regulacji dotyczących małżeństwa i rodziny, co podkreśla znaczenie tego zagadnienia dla ustawodawcy. We wspomnianym dokumencie podkreśla się, że małżeństwo jest darowaną przez Boga człowiekowi możliwością życia mężczyzny i kobiety (§ 107 PS), zaś „rodzina ewangelicka, będąc częścią Kościoła, jest społecznością świętych” (§ 111 PS).

Drugim argumentem przemawiającym za celowością ewaluacji projektu ustawy dokonanej z perspektywy chrześcijańskiej jest to, że akt prawny przysposobienia, dokonany na forum prawa cywilnego, jest uznawany przez oba Kościoły jako doniosły na forum ich wewnętrznej dyscypliny. Gdy chodzi o Kościół katolicki, najwyższy prawodawca w kan. 110 stanowi, że „dzieci adoptowane zgodnie z przepisami prawa cywilnego uważane są za dzieci tego lub tych, którzy je adoptowali”. Przysposobienie dokonane więc zgodnie z prawem państwowym jest czynnością prawną, która ma poważne konsekwencje w systemie prawa kościelnego⁹. Trzeba jednak zaznaczyć, że choć fakt prawny adopcji został w pełni kanonizowany, czyli włączony do prawnego porządku kościelnego, to jednak czysto cywilne konsekwencje wynikające z adopcji już nie w całości¹⁰. Natomiast prawo luterańskie wprost nie wypowiada się na temat przysposobienia. Jednakże regulacje wewnątrz tego Kościoła uznają w § 109 *Pragmatyki Służbowej en bloc* kompetencje „Prawa Cywilnego” w zakresie małżeństwa (por. § 116 b, § 129,

⁵ Cytowane w tym artykule kanony odnoszą się do *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75 (1983) 2, 1–318, a ich tłumaczenie pochodzi z przekładu zatwierdzonego przez Konferencję Episkopatu Polski, *Kodeks Prawa Kanonicznego*, tekst łacińsko-polski, Poznań 1984.

⁶ M. LUTER, *Duży katechizm*, w: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego*, tłum. A. Wantuła, Bielsko-Biała 1999, 72.

⁷ Stanowisko Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej wobec małżeństwa, <http://www.luteranie.pl/pl/?D=358> (16.03.2012).

⁸ *Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*. Tekst jednolity opracowany na 10. sesję XII Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP w dniach 14–16 października 2011 r., <http://www.luteranie.pl/pl/files/file/ps.pdf> (10.10.2014), (dalej: PS).

⁹ P. KROCZEK, *Kanoniczne konsekwencje przysposobienia*, w: A. GARBARZ, G. GRZYBEK (red.), *Wokół rodziny. Wychowanie, kultura, społeczeństwo*, Rzeszów 2011, 275–288.

¹⁰ *Tamże*, 287.

§ 150 PS). Można, jak się wydaje, przyjąć założenie, że ta akceptacja rozciąga się na inne sprawy związane z rodziną, także te dotyczące przysposobienia.

Trzecim argumentem za proponowaną oceną projektu jest to, że organy ustawodawcze państwa mają tak działać, aby podejmowane przez nich działania nie były w zupełnym oderwaniu od poglądów i potrzeb obywateli, dla których przecież stanowione jest prawo. Zadaniem wnioskodawców każdego projektu ustawy jest przedstawienie przewidywanych skutków społecznych zmian w prawie, jakie może nieść za sobą wprowadzenie do systemu prawa nowych przepisów (art. 36 ust. 2 pkt 4, art. 86 f ust. 2 Regulaminu Sejmu oraz § 1 ust. 1 pkt 3 Zasad techniki prawodawczej¹¹). W omawianym kontekście jest to szczególnie ważne, katolicy i luteranie stanowią bowiem według danych z GUS za 2011 r. – 95,6% ludności Polski¹². Tak liczną grupę należy mieć na uwadze przy konstruowaniu przepisów.

2. Prezentacja projektu

Omawiany projekt ustawy ma trzy artykuły. W optyce niniejszego artykułu, jak zaznaczono na wstępie, znajdzie się tylko prawo materialne dotyczące przysposobienia, czyli art. 1 projektu. Stanowi się w nim, co następuje: „W ustawie z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. nr 9, poz. 59 z późn. zm.) wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w art. 119 ze znakiem 2 dodaje się § 1 i 2 w brzmieniu: „§ 1. Rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wskazać osobę przysposabiającą, którą może być wyłącznie krewny lub powinowaty rodziców dziecka za zgodą tej osoby złożoną przed tym sądem. Osobą wskazaną może być również małżonek jednego z rodziców („przysposobienie ze wskazaniem”). § 2. Sąd opiekuńczy niezwłocznie przesyła odpis protokołu o wskazaniu do ośrodka adopcyjnego celem zarejestrowania w wojewódzkim banku danych”.
- 2) dotychczasowy art. 119 ze znakiem 2 staje się art. 119 ze znakiem 3”.

Cele, które artykułują wnioskodawcy projektu, można pogrupować następująco¹³. Po pierwsze, chodzi o ograniczenie tzw. podziemia adopcyjnego, które zagraża prawom i dobru (interesowi) dzieci. Podziemie adopcyjne to sytuacje, w których przysposobienie jest aranżowane wbrew przepisom ustawy. Takie

¹¹ Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. nr 100, poz. 908).

¹² GUS, *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, Warszawa 2013, 30.

¹³ Druk nr 2361, 3–4.

przysposobienie często odbywa się w celach finansowych – dziecko staje się przedmiotem transakcji finansowej. Taki czyn jest przestępstwem zgodnie z art. 211a kodeksu karnego¹⁴, który brzmi: „Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, zajmuje się organizowaniem adopcji dzieci wbrew przepisom ustawy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. Kryminalizacja przedmiotowego czynu ma na celu zwalczanie przysposobienia dla osiągnięcia korzyści majątkowej czy to organizatora takiej adopcji wykorzystującego często ciężką sytuację społeczną lub materialną naturalnych rodziców lub samych rodziców¹⁵.

Natomiast zgodnie z prawem, osobę małoletnią można przysposobić tylko dla jej dobra (art. 114 k.r.o.¹⁶). Należy przy tym także zachować porządek publiczny, wyrażający się w konieczności przestrzegania określonych procedur adopcyjnych (zob. art. 114¹ § 1 k.r.o., art. 154–175a u.w.s.r.¹⁷)¹⁸.

Po drugie, ustawa ma wprowadzić do systemu prawnego definicję ustawową „przysposobienia ze wskazaniem”, której treść pozwoli na zachowanie adopcji pełnej jako podstawowej formy oraz da wyraz przekonaniu, że dziecko powinno pozostać w rodzinie, z której pochodzi.

Po trzecie, projekt pozwala przyjąć rozwiązania prawne gwarantujące, iż do adopcji nie będzie dochodzić bez pośrednictwa ośrodka adopcyjnego. Wedle założeń ma to zapobiegać przekazywaniu dzieci osobom nieposiadającym kwalifikacji i predyspozycji osobistych i moralnych do opieki nad dziećmi, a w przyszłości pozwoli na udział doradcy ośrodka w życiu rodziny.

3. Ewaluacja projektu z perspektywy chrześcijańskiej

Na początku należy zauważyć, że pomysł przysposobienia ze wskazaniem, czyli adopcji, w której to rodzice mogą wytypować kandydatów, którym powierzą swoje dziecko, jest dopuszczalny z perspektywy chrześcijańskiej. Prawo kanoniczne uważa rodziców za tych, którzy w najwyższym stopniu odpowiedzialni

¹⁴ Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88, poz. 553 z późn. zm.).

¹⁵ V. KONARSKA-WRZOSEK, *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, Toruń 1999, 140; R. KRAJEWSKI, *Przestępstwo nielegalnego organizowania adopcji*, „Prokuratura i Prawo” (2009) nr 10, 16–26.

¹⁶ Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.).

¹⁷ Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.).

¹⁸ J. KOSONOGA, *Art. 211a*, w: R. STEFAŃSKI (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Beck Online Komentarze, wyd. 9, 2014, Legalis.

są za dzieci (kan. 226 § 2, kan. 793 § 1, kan. 1136). To prawo i jednocześnie obowiązek rodziców ma swoje źródło w prawie naturalnym¹⁹.

Podobnie rolę rodziców ujmują regulacje luterzańskie. W *Pragmatyce* Służbowej w § 110 zapisano: „Podstawowym prawem i obowiązkiem małżonków jest życie w miłości, wierności, jedności i nierozzerwalności oraz tworzenie rodziny i wychowanie dzieci w wierze i wierności Kościołowi”. Prawo to wyraźnie artykułuje obowiązki i prawa rodziców względem dzieci (§ 111 PS).

W kontekście odpowiedzialności rodziców za dzieci za nie do przyjęcia należy uznać brzmienie zaproponowanego przepisu art. 119² § 1, który zezwala rodzicom na wskazanie osoby przysposabiającej wyłącznie z kręgu osób spokrewnionych lub spowinowaconych rodziców dziecka czy też małżonka jednego z rodziców. Powszechna jest krytyka takiego ograniczenia wśród podmiotów opiniujących²⁰. Prokurator Generalny napisał nawet w swojej opinii, że „Zakładana przez projektodawców ufność, że zawężenie kręgu osób, do których ograniczona zostanie instytucja przysposobienia ze wskazaniem, do osób zaliczanych do kręgu szeroko rozumianej rodziny, jest wystarczającym rozwiązaniem z punktu widzenia funkcji społecznych tej instytucji, jest całkowicie bezpodstawna”²¹. Nie sposób się z przytoczonym poglądem nie zgodzić.

Niepokojące jest uzasadnienie autorów omawianego projektu, w którym piszą, że zagrożenie dobra dziecka wynika „z braku ścisłej kontroli państwa nad doborem kandydatów na przysposabiających”²². Tym samym, jak się wydaje, projektodawcy pozbawiają „uczciwych, kochających dzieci rodziców możliwości wyboru najlepszego (w ich przeświadczeniu) zabezpieczenia (wskutek przysposobienia przez znaną im osobę, godną zaufania) losu dzieci, których (...) nie są oni w stanie wychować”²³. A przecież Konwencja o prawach dziecka²⁴ w art. 18 stwierdza, że to rodzice ponoszą główną odpowiedzialność za wychowanie i rozwój dziecka. Dodatkowo, całokształt przepisów prawa rodzinnego opiera się, przynajmniej w założeniach, na domniemaniu, że rodzic powodowany miłością do dziecka w swoich działaniach kieruje się

¹⁹ P. KROCZEK, *Wychowanie: optyka prawa polskiego i prawa kanonicznego*, Kraków 2013, 79–92.

²⁰ Poza Rzecznikiem Praw Dziecka oraz Biurem Analiz Sejmowych wszystkie wymienione na początku podmioty negatywnie odniosły się do omawianej kwestii.

²¹ Stanowisko Prokuratora Generalnego z 9.04.2014 r. w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk nr 2361), 2.

²² Druk nr 2361, 2.

²³ BIURO STUDIÓW I ANALIZ SĄDU NAJWYŻSZEGO, *Opinia z 14 maja 2014 r. o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Kodeks postępowania cywilnego* (druk nr 2361), 17, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).

²⁴ Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. nr 120, poz. 526).

jak najlepszym interesem dziecka i troską o najlepsze zabezpieczenie jego interesów²⁵.

Jak widać, naczelną zasadą prawa rodzinnego w Polsce, czyli zasadą dobra dziecka, choć jest obecna w ocenianym projekcie ustawy, ulega jakby wypaczeniu. O tym bowiem, co jest dobre dla dziecka, nie decydują sami rodzice, lecz dzięki kompetencji udzielonej przez ustawodawcę – ośrodek adopcyjny. Możliwości więc rodziców zadecydowania o tym, co jest dobre dla ich dziecka, zostały apriorycznie poważnie ograniczone.

Sumując: rozwiązanie polegające na wprowadzeniu adopcji ze wskazaniem co do zasady zasługuje na aprobatę w punktu widzenia chrześcijańskiego, lecz jego uzasadnienie i jego prawna konstrukcja, polegająca na ograniczeniu potencjalnych kandydatów do tego grona, są chybione. W opinii Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego niekonsekwencje projektodawców w tym zakresie oddane są przez kolokwialny zwrot: „wylanie dziecka z kąpielą”²⁶.

4. Postulaty *de lege ferenda*

Na tym tle można zaproponować dwa postulaty *de lege ferenda*.

4.1. Rozszerzenie katalogu o rodziców chrzestnych

Należy, nie wyłączając dalszego rozszerzenia tego katalogu, zaproponować dopisanie do kręgu osób, spośród których mogliby rodzice biologiczni wskazać osoby, które mają przysposobić ich dziecko, rodziców chrzestnych dziecka. Można na poparcie tego wniosku przytoczyć kilka argumentów.

Po pierwsze, rodzice chrzestni, z uwagi na sposób ich doboru, dają pewną gwarancję, że ich osoba będzie właściwa do opieki nad dzieckiem. Zarówno prawo kanoniczne, jak i regulacje luterańskie wymagają, aby rodzice tacy posiadali określone przymioty osobowe, moralne i religijne. Według nauczania katolickiego, chrzestni mają być m.in. ludźmi prowadzącymi życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką mają pełnić (kan. 874 § 1 pkt. 3)²⁷. Natomiast prawo Kościoła ewangelickiego wprost wymaga, aby w wyborze chrzestnych nie kierować się wyłącznie pokrewieństwem, warunkami materialnymi i podobnymi względami, lecz wybierać chrzestnych spośród ludzi

²⁵ BIURO STUDIÓW I ANALIZ SĄDU NAJWYŻSZEGO, *Opinia z 14 maja 2014 r.*, 14–15.

²⁶ BIURO STUDIÓW I ANALIZ SĄDU NAJWYŻSZEGO, *Opinia z 14 maja 2014 r.*, 14.

²⁷ *Wprowadzenie ogólne*, w: *Obrzędy chrztu dzieci. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2004, nr 10.

wierzących, którzy wychowują własne dzieci w duchu chrześcijańskim (§ 74 b, c, d PS)²⁸.

Po drugie, projektodawcy – mocno ograniczając krąg osób kompetentnych – nie uwzględnili takich okoliczności, gdy rodzice biologiczni nie posiadają rodziny, albo wprawdzie posiadają, lecz żadna z osób zaliczanych do tej rodziny nie daje gwarancji należytej opieki i wychowania małoletniego dziecka²⁹. Niekiedy w kręgu krewnych bądź powinowatych często występują te same dysfunkcje społeczne, które dotyczą rodziców dziecka i nie przemawiają za przysposobieniem dziecka przez takie osoby³⁰.

Po trzecie, jak słusznie zauważono, „możliwość podjęcia przez rodziców tak newralgicznej decyzji, jak decyzja, kto będzie sprawował opiekę nad ich dziećmi, jest dla tych osób decyzją o kapitalnym znaczeniu”³¹. U podstaw decyzji wskazującej określone osoby jako rodziców przysposabiających mogą leżeć różne fundamenty. Należy przyjąć, że rodzice rzeczywiście troszcząc się o dobro dziecka, wezmą pod uwagę maksymalnie szerokie spektrum elementów stanowiących podstawę do ich decyzji. A zatem ich własna religijność i zasady wyznawanej przez nich wiary są elementem ważnym ich decyzji dotyczącej wyboru rodzica przysposabiającego. Wybór na takiego rodzica ojca lub matki chrzestnej byłby wyborem racjonalnym, u którego podstaw stałaby praktyka wiary.

Dodać należy to, że wybór chrzestnego jest w porządku wewnętrznym obu Kościołów weryfikowany przez duchownego. W Kościele luterańskim w art. 74a *Pragmatyki Służbowej* stanowi się, iż „Rodzice powinni poradzić się u swego duchownego w sprawie wyboru przyszłych rodziców chrzestnych dla swego dziecka”, a dodatkowo wymaga się tego, aby chrzestni pochodzący spoza parafii ochrzczonego przedstawili zaświadczenie o prawie do bycia chrzestnym (art. 74g PS). Analogiczne rozwiązanie zawarte jest w prawie katolickim. Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego z 1975 r.³² w numerze 5 stanowi, że wprawdzie wybór chrzestnych należy w pierwszym rzędzie do rodziców dziecka (kan. 874 § 1 pkt 1)³³, natomiast „duszpasterz sprawdza, czy przedstawieni kandydaci spełniają warunki określone przez Koś-

²⁸ Historię prawnej instytucji rodziców chrzestnych, wspólną przecież do XVI w. dla Kościoła katolickiego i luterańskiego, przedstawia J. BIAŁOBOK, *Instytucja rodziców chrzestnych w ustawodawstwie Kościoła rzymskokatolickiego. Studium historyczno-prawne*, Tarnów 2001.

²⁹ Stanowisko Prokuratora Generalnego, 2.

³⁰ KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA, *Opinia z 8 maja 2014 r. dotycząca projektu ustawy o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz kodeksu postępowania cywilnego* (druk nr 2361), 1, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).

³¹ Stanowisko Prokuratora Generalnego, 2.

³² *Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego*, w: C. KRAKOWIAK, L. ADAMOWICZ (red.), *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski (1966–1993)*, Lublin 1994, 13–21.

³³ *Wprowadzenie ogólne*, w: *Obrzędy chrztu dzieci*, nr 10.

ciół i gdy okaże się, że tak, zatwierdza wybór rodziców”, oraz „duszpasterz powinien żądać od rodziców chrzestnych, których nie zna, odpowiedniego świadectwa kwalifikacyjnego z parafii, w której mieszkają” (nr 5, Instrukcja o udzielaniu chrztu).

Po czwarte, okoliczności i motywacje leżące u podstaw decyzji rodziców w przedmiocie wyrażenia zgody na przysposobienie ich małoletniego dziecka przez określoną osobę są niezwykle zróżnicowane i raczej o charakterze dramatycznym „od przyczyn społeczno-ekonomicznych poczynawszy, na zdarzeniach losowych w postaci ciężkiej choroby uniemożliwiającej wychowanie i opiekę małoletniego dziecka skończywszy”³⁴. Wybór chrzestnego na rodzica przysposabiającego nie byłby zupełnie nową decyzją, lecz raczej byłoby to potwierdzenie decyzji już powziętej przed chrztem dziecka, zazwyczaj po jego narodzinach, a więc w sytuacji bardziej komfortowej. Obecne prawo luterzańskie stanowi, że „sakrament Chrztu Świętego powinien być udziałem dziecka w pierwszych sześciu tygodniach życia dziecka” (§ 69 nr 1 PS), zaś prawo kanoniczne stanowi, że „Rodzice mają obowiązek troszczyć się, ażeby ich dzieci zostały ochrzczone w pierwszych tygodniach; możliwie najszybciej po urodzeniu, a nawet jeszcze przed nim powinni się udać do proboszcza, by prosić o sakrament dla dziecka i odpowiednio do niego się przygotować” (kan. 867 § 1). W tym czasie także należy dokonać wyboru rodziców chrzestnych.

Po piąte, ani prawo kanoniczne, ani regulacje luterzańskie nie zabraniają, aby chrzestnymi byli małżonkowie, co ma znaczenie w kontekście art. 115 § 1 k.r.o., czyli przysposobienia wspólnego przez małżonków.

Sumując te argumenty można powiedzieć, że w przypadku wskazania chrzestnych, niebezpieczeństwo, iż będą to osoby nieodpowiednie do pełnienia funkcji rodzica, jest radykalnie zmniejszone. Oczywiście, nic nie stoi na przeszkodzie, aby weryfikacji takich osób także dokonywał ośrodek adopcyjny oraz sąd.

Należy w tym miejscu podnieść jeszcze jedną ważną kwestię. Wprowadzenie do systemu prawnego wyrażenia, którego w oparciu o własną wiedzę i doświadczenie ustawodawca nie może samodzielnie w pełni zdefiniować, stwarza określone trudności. W procesie bowiem wykładni przepisów zawierających wyrażenia zapożyczone z innych systemów prawnych czy regulacji wewnętrznych Kościołów lub związków wyznaniowych należy odwołać się do prawa tychże organizacji religijnych. W omawianym przypadku, podają one legalną definicję chrzestnego lub w inny sposób określają osobę jako rodzica chrzestnego (kan. 872–874 oraz § 73–74 PS).

Wskazane trudności czy też niedogodności są dobrze znane podmiotom dokonującym wykładni i stosowania przepisów szczególnie z zakresu prawa wyzna-

³⁴ Stanowisko Prokuratora Generalnego, 2.

niowego. Definicję terminu „rodzic chrzestny”, podobnie jak inne definicje terminów, takich jak, przykładowo, „osoba duchowna” (np. art. 1 pkt 3, art. 1 ust. 1a u.z.p.d.³⁵), „duchowny” (art. 1 § 2, art. 8 § 3, art. 9 § 2 k.r.o.), „parafia” (np. art. 45 ust. 2 u.z.p.d.), „wikariusz” (np. art. 45 ust. 1 u.z.p.d.), a które należą z natury rzeczy do prawa wewnętrznego Kościołów lub związków wyznaniowych, trzeba scedować na te systemy prawne. Tak zresztą czyni ustawodawca w art. 12a ust. 2 ustawy z 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej³⁶: „Osobę duchowną, przed którą składa się oświadczenia o zawarciu małżeństwa, określa Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła”, czy analogicznie w art. 15a ust. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej³⁷: „Osobę duchowną, przed którą składa się oświadczenia o zawarciu małżeństwa, określa prawo kanoniczne”. Podobne rozwiązanie można by zastosować w przypadku terminu, o którym mowa.

Praktyka wykładni przepisów zawierających egzogeniczne sformułowania i terminy prawne wskazuje, że organy radzą sobie z nimi dobrze. Przykładowo: uchwała Składu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z 6 maja 1992 r. (I KZP 1/92)³⁸ stanowi w tezie pierwszej, że „Duchownym w rozumieniu art. 47 ust. 1 ustawy z 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 1992 nr 4 poz. 16) jest osoba należąca do Kościoła katolickiego lub innego Kościoła albo związku wyznaniowego, która wyróżnia się spośród ogółu wyznawców danej religii tym, że powołana została do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego”, a zatem teza druga tego judykatu brzmi: „Za duchownego w rozumieniu tego przepisu nie może więc być uznany każdy członek Towarzystwa Biblijnego i Traktatowego – Zarejestrowany Związek Wyznania Świadców Jehowy w Polsce – lecz tylko ten, który odpowiada kryteriom określonym w pkt 1”.

Należy także zauważyć, że wprowadzenie proponowanych w tym artykule rozwiązań wzmocniałoby skuteczność norm prawa wewnętrznego obu Kościołów. Wierni należący do nich mieliby świadomość, że konsekwencje wyboru rodzica chrzestnego nie są ograniczone wyłącznie do sfery życia kościelnego, czyli mające na celu wyłącznie realizację zadań o charakterze duchowym, czy związanym z praktykowaniem wiary, lecz dotyczą także prawa państwowego. Można więc założyć, że wybór rodziców chrzestnych byłby bardziej świadomy i odpowiedzialny.

³⁵ Ustawa z 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. nr 144, poz. 930 z późn. zm.).

³⁶ Dz. U. nr 73, poz. 323 z późn. zm.

³⁷ Ustawa z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 1169).

³⁸ Legalis nr 27676.

4.2. Wybór wiążący dla sądu

Jak słusznie zauważa w swojej opinii Biuro Analiz Sejmowych, „w świetle przedłożonego projektu nie jest jasne, czy projektowany art. 119² k.r.o. można uznać za *lex specialis*, tzn. czy wskazanie przez rodziców, że dziecko zostanie adoptowane przez osobę z kręgu osób uprawnionych do «adopeji ze wskazaniem», jest wiążące dla sądu»³⁹. Nie rozstrzygając powyższej wątpliwości, wydaje się, że właśnie tak być powinno. Rodzice wybierając chrzestnych na rodziców przysposabiających swoich dzieci wskazywaliby ich sądowi. Sąd oczywiście miałby głos rozstrzygający i mógłby odmówić wydania decyzji zgodnie z wolą rodziców, lecz jedynie w sytuacji, gdyby rodzice chrzestni wypełniali określone przesłanki negatywne, np. wykazywali dyskwalifikujące cechy, co umożliwiałoby sądowi odstąpienie od tej reguły (por. art. 148 § 1–3 k.r.o.).

Takie zwiększenie mocy decyzyjnej rodziców mogłoby być skonstruowane na wzór instytucji opieki i doboru kandydatów na opiekunów przedstawionych w art. 149 § 1 k.r.o. dotyczącym wskazań preferencyjnych wobec opiekunów prawnych dziecka. Proponowany przepis mógłby brzmieć: „Gdy dobro dziecka nie stoi temu na przeszkodzie, rodzicem przysposabiającym małoletniego powinien być ustanowiony rodzic chrzestny wskazany przez ojca lub matkę, jeżeli nie byli pozbawieni władzy rodzicielskiej”.

Wydaje się, że każde z takich rozwiązań służy dobru dziecka rozumianemu jako możliwość wychowania się w zbliżonym kulturowo, religijnie środowisku rodzinnym. Zwykle, jak uczy doświadczenie życiowe, chrzestni są dobierani nie tylko spośród członków rodziny czy osób spowinowaconych, lecz z kręgu bliskich znajomych, przyjaciół, sąsiadów, osób, z którymi łączą rodziców inne bliskie więzy, np. zawodowe, czy religijne. Tak więc cel, jaki wymienia się w projekcie ustawy, czyli realizacja adopcji zgodnie z przekonaniem, iż dziecko pochodzące z danej rodziny powinno w tej rodzinie pozostać, zostanie po uwzględnieniu niniejszych postulatów zrealizowany.

5. Wniosek

Podsumowując: należy zgodzić się z głosem Biura Analiz Sejmowych wyrażonym w opinii prawnej dotyczącej omawianego projektu ustawy⁴⁰, iż główny

³⁹ BIURO ANALIZ SEJMOWYCH, *Opinia prawna z 9 lipca 2014 r. dotycząca projektu ustawy o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz kodeksu postępowania cywilnego* (druk nr 2361), 4, <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014),

⁴⁰ *Tamże*, 1.

cel, jaki stawiają sobie autorzy projektu, czyli zwalczania „podziemia adopcyjnego”, jest słuszny i zasługuje na aprobatę.

Jednakże instytucja przysposobienia małoletniego ze wskazaniem w proponowanym przez wnioskodawców kształcie nie będzie efektywnie służyć realizacji naczelnej zasady prawa rodzinnego w Polsce, czyli dobru dziecka. Wymaga ona pewnych korekt – przede wszystkim rozszerzenia kręgu osób uprawnionych do przysposobienia.

Rację ma Prokurator Generalny pisząc w ocenie przedmiotowego projektu, że „normy prawne muszą być tak konstruowane, aby w sposób optymalny odpowiadały zróżnicowanym stanom faktycznym, a co z tym związane, różnorodnym potrzebom społecznym”⁴¹. Zważywszy na to, że zdecydowana większość obywateli Polski to chrześcijanie, należałoby przyjąć, że postawione w tym artykule postulaty, a szczególnie rozszerzenie grona potencjalnych przysposabiających o rodziców chrestnych, mają, także z punktu widzenia zasad prawodawczych, głębokie uzasadnienie.

Nie jest słuszna opinia Biura Analiz Sejmowych w tym przedmiocie, iż rozszerzenie katalogu osób mogłoby zaprzeczyć celowi projektu, tj. zwalczaniu podziemia adopcyjnego, bo rozszerzenie takie stwarzałoby niebezpieczeństwo wykorzystywania instytucji adopcji ze wskazaniem do przekazywania dzieci obcym osobom przez rodziców w celu uzyskania korzyści, np. majątkowej lub osobistej⁴². Takie bowiem niebezpieczeństwo nie istnieje w przypadku rodziców chrestnych. Ich wybór następuje z religijnych motywacji i zgodnie z religijnymi kryteriami wyrażonymi w prawie wewnętrznym Kościołów oraz jest dodatkowo weryfikowany przez duchownych. Oznacza to, że zasadniczy cel projektu, czyli ograniczenie tzw. podziemia adopcyjnego, może zostać zrealizowany także po uwzględnieniu zgłaszanego w niniejszym artykule postulatu. Także cel drugi, a mianowicie wprowadzenie definicji ustawowej „przysposobienie ze wskazaniem” oraz ugruntowanie przekonania, że dziecko powinno móc wzrastać wśród członków naturalnej rodziny, nie zostaje pominięty. Bywa przecież, że rodzice chrestni są wybierani spośród krewnych. Trzeci cel projektu, czyli szeroki udział pośrednictwa ośrodka adopcyjnego w procesie adopcji, wydaje się być do pogodzenia z prawem rodziców do decydowania o kształcie własnego dobra dziecka przy zachowaniu priorytetu ich decyzji nad decyzją urzędnika.

Należy jeszcze zauważyć, że uwzględnienie postulatu będzie wsparciem dla prawa wewnętrznego obu Kościołów. Zarówno bowiem katolicy, jak i luteranie będą, mając świadomość możliwych cywilnych konsekwencji swojego wyboru,

⁴¹ Stanowisko Prokuratora Generalnego, 2.

⁴² BIURO ANALIZ SEJMOWYCH, *Opinia prawna z 9 lipca 2014 r.*, 3.

z większym zaangażowaniem i zastanowieniem wskazywać na rodziców chrześcijańskich odpowiednie osoby.

Mając to wszystko na względzie należy postulować, aby katolicy i luteranie – czy to indywidualnie, czy w sposób zorganizowany – promowali takie rozwiązania prawne, które będą po linii praktyki chrześcijańskiej wiary. Będzie to praktyczne działanie ekumeniczne. Oprócz współpracy w takich dziedzinach prawa rodzinnego, jak: utrzymanie legalnej definicji małżeństwa jako związku heteroseksualnego, dążenie do zapewnienia jak największej trwałości, a nawet nierozzerwalność małżeństwa, czy umocnienie roli rodziców w wychowaniu dzieci⁴³, należy dodać starania o pożądane brzmienie przepisów dotyczących adopcji ze wskazaniem. To wspólne interkonfesyjne działanie może się odbywać poprzez inicjatywę ustawodawczą, inicjowanie prac ustawodawczych czy, jak w przypadku omawianego projektu, lobbowanie wśród członków Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach na rzecz korzystnych dla nich rozwiązań⁴⁴. Przecież „wierni świeccy mają prawo, aby w zakresie spraw doczesnej społeczności przyznano im wolność przysługującą wszystkim obywatelom” (kan. 227).

Bibliografia

- BIAŁOBOK J., *Instytucja rodziców chrześcijańskich w ustawodawstwie Kościoła rzymskokatolickiego. Studium historyczno-prawne*, Tarnów 2001.
- BIURO ANALIZ SEJMOWYCH, *Opinia prawna z 9 lipca 2014 r. dotycząca projektu ustawy o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz kodeksu postępowania cywilnego* (druk nr 2361), <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).
- BIURO STUDIÓW I ANALIZ SĄDU NAJWYŻSZEGO, *Opinia z 14 maja 2014 r. o projekcie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz Kodeks postępowania cywilnego* (druk nr 2361), <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, AAS 75 (1983) 2, s. 1–318; tekst łacińsko-polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Poznań 1984.
- GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY, *Wyznania religijne, stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009–2011*, Warszawa 2013.

⁴³ Zob. P. KROCZEK, *O możliwościach ekumenicznej współpracy katolików i luteranów nad kształtowaniem decyzji ustawodawcy polskiego w dziedzinie małżeństwa i rodziny*, PS 17 (2013) nr 2 (33), 159–175.

⁴⁴ Stan na 20.10.2014.

- Instrukcja duszpasterska Episkopatu o udzielaniu sakramentu chrztu świętego*, w: C. KRAKOWIAK, L. ADAMOWICZ (red.), *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski (1966–1993)*, Lublin 1994, s. 13–21.
- STEFAŃSKI R. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Beck Online Komentarze, wyd. 9, 2014, Legalis.
- KONARSKA-WRZOSEK V., *Ochrona dziecka w polskim prawie karnym*, Toruń 1999.
- Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. nr 120, poz. 526).
- KRAJEWSKI R., *Przestępstwo nielegalnego organizowania adopcji*, „Prokuratura i Prawo” (2009) nr 10, s. 16–26.
- KRAJOWA RADA SĄDOWNICTWA, *Opinia z 8 maja 2014 r. dotycząca projektu ustawy o zmianie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego oraz kodeksu postępowania cywilnego* (druk nr 2361), <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).
- KROCZEK P., *Kanoniczne konsekwencje przysposobienia*, w: A. GARBARZ, G. GRZYBEK (red.), *Wokół rodziny. Wychowanie, kultura, społeczeństwo*, Rzeszów 2011, s. 275–288.
- KROCZEK P., *O możliwościach ekumenicznej współpracy katolików i luteranów nad kształtowaniem decyzji ustawodawcy polskiego w dziedzinie małżeństwa i rodziny*, „Polonia Sacra” 17 (2013) nr 2 (33), s. 159–175.
- KROCZEK P., *Wychowanie: optyka prawa polskiego i prawa kanonicznego*, Kraków 2013.
- LUTER M., *Duży katechizm*, w: *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterńskiego*, tłum. A. Wantuła, Bielsko-Biała 1999, s. 57–131.
- Obrzędy chrztu dzieci. Dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2004.
- Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*. Tekst jednolity opracowany na 10 sesję XII Synodu Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP w dniach 14–16 października 2011 r., <http://www.luteranie.pl/pl/files/file/ps.pdf> (10.10.2014).
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (Dz. U. nr 100, poz. 908).
- Stanowisko Prokuratora Generalnego z 9.04.2014 r. w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk nr 2361), <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=2361> (10.10.2014).
- Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z 30 lipca 1992 r. – Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (tj. M. P. z 2012 r. poz. 32).
- Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego – Izba Karna z 6 maja 1992 r. (I KZP 1/92), Legalis nr 27676.

- Ustawa z 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. nr 73, poz. 323 z późn. zm.).
- Ustawa z 20 listopada 1998 r. o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne (Dz. U. nr 144, poz. 930 z późn. zm.).
- Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 788 z późn. zm.).
- Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. nr 88, poz. 553 z późn. zm.).
- Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (tj. Dz.U. z 2013 r. poz. 135 z późn. zm.).
- Ustawa z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tj. Dz. U. z 2013 r. poz. 1169).